

TMMOB Şehir Plancıları Odası Mersin İl Temsilciliğinin Mersin- Karaman 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planına İlişkin Değerlendirmesi

Şehir Plancıları Odası Mersin İl Temsilciliği tarafından hazırlanmış olan, “Mersin-Karaman 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı”na ilişkin değerlendirme ve itirazlar, <http://mersin-cevreorman.gov.tr> adresindeki web sitesinden elde edilmiş olan plan ve plan raporu üzerinden geliştirilmiştir. Bu kapsamda, değerlendirme, başlıca beş başlıktan oluşmaktadır. Bu başlıklar, “Planlamada Yaklaşım ve Yöntem Sorunu”, “Planlamada Sınır/Alan Sorunu”, “Planadaki Nüfus Gelişimleri ve İç Tutarsızlıklar” ve “Planada Arazi Kullanım Kararları” ve “Planın Uygulama Stratejileri”nden oluşmaktadır.

1. Planlamada Yaklaşım ve Yöntem Sorunu

1.1. Planın Niteliğine Yönelik Değerlendirme

Şehir planlamanın bir disiplin olarak ortaya çıktığı 19. yüzyıldan itibaren kent ve bölge planları, kentsel ve bölgesel yerleşimlerin geleceğine yönelik vizyonların, stratejilerin hedeflerin ve amaçların görselleştirildiği belgeler olmuştur. Bu kapsamda, çeşitli nitelikte planlar üretilmiş ve planlama anlayışındaki değişikliklere koşut olarak planların niteliklerinde önemli değişiklikler görülmüştür. Örneğin, 20. yüzyılın başından itibaren 1960’lı yıllara kadar geçerli olan yaklaşımlarda planların arazi kullanım kararlarının net ve kesin bir şekilde ifade edildiği belgeler olması gerektiği savunulmuş ve bu doğrultuda planlar üretilmiştir. Bu planları “arazi kullanım planları” olarak nitelendirmek doğru olacaktır. Bu planlar geleceğin don-

durulduğu bir zamana yönelik resim üretmekten öteye gidememiştir. Bu planlardaki temel kabul toplumsal dinamiklerin değişmez olduğudur. Bundan dolayı statik bir yaklaşımla hazırlanmış bu planlarda arazi kullanım kararları kesin ve net bir dille, herhangi bir esnekliğe veya değişime yer bırakmaksızın ifade edilmiştir. Diğer bir deyişle, toplumsal değişimlere yanıt verecek esnekliği ve stratejik içeriği kendinde barındırmamıştır.

Böyle statik bir içeriğe sahip planlama yaklaşımı toplumsal değişimler karşısında kırılığandır ve planların öngörülerine ulaşmaları hemen hemen imkansızdır. Bu gerçeğin görülmesiyle birlikte, 1960’lardan itibaren daha esnek ve toplumsal değişime yanıt verecek planlama yöntemleri geliştirilmeye başlanmıştır. Bunun sonucunda, özellikle AB ülkelerinde sıklıkla karşılaşılan stratejik planlar gündeme gelmeye başlamıştır. Kentsel gelişmeye yönelik hazırlanmış olan stratejik kararlar barındıran bu planlar genellikle bölge ölçeğinde hazırlanmakta ve arazi kullanım kararlarının kesin ve net bir şekilde ifade edilmesinden çok gelişmeye yönelik stratejik kararların görselleştirildiği, çeşitli notasyon ve ifade biçimlerinin geliştirildiği esnek planlar olmaktadır. Bu planlarla amaçlanan gelişmeye yönelik genel çerçevenin çizildiği bir strateji planı hazırlamaktır. Böylece, arazi kullanım kararlarının kesin ve net bir şekilde ifade edilmesi alt ölçekli planlara (nazım ve uygulama planları) bırakılmaktadır.

Bu kapsamda, “Mersin-Karaman 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı”nın niteliği çağın gereklerine uygun değildir ve plan geçerliliğini

yitirmiş bir planlama yaklaşımı ile üretilmiştir. Plan genelinde görüldüğü gibi, Mersin'in kent-sel ve bölgesel gelişimine yönelik arazi kullanım kararları çok net ve kesin bir dille ifade edilmiş, hiçbir esnekliği bünyesinde barındırmayan plan-lama tekniği kullanılmıştır. Bu çerçevede, alt ölçekli planlarda geliştirilmesi gereken gösterim biçiminin 1/100000 gibi üst ölçekli bir planda geliştirildiği görülmektedir.

Dolayısıyla, planlama yaklaşımı olarak, "Mersin-Karaman 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı"nın genel anlamda, Mersin dinamiklerinin gerisinde kaldığı, stratejik, dinamik ve esnek bir içerik kazanamadığı, alt ölçeklerde (1/25000, 1/5000 ve 1/1000) geliştirilecek planlar için oldukça kesin ifadeler barındırdığı ve bu planların geliştirilmesi sürecinde inisiyatif almaya yönelik esneklik sunmadığı görülmektedir.

Bu çerçevede, "Mersin-Karaman 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı", alt ölçekli plan-ların yerine geçmektedir. Söz konusu planın, bazı bölgelerde (özellikle sanayi, depolama ve konut alanlarının bulunduğu bölgelerde) 1/5000 ölçekli nazım imar planı ve 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarının üretmesi gereken ayrıntıları ürettiği görülmektedir.

Oysa, plan raporunun 5. sayfasında planın "stra-teji kararlarının verilmesine olanak sağlayan" bir plan olmasının amaçlandığı belirtilmektedir. Ortaya çıkan plan ise bu amacıyla çalışmaktadır, stratejik bir ifade biçiminin geliştirilmesinden çok arazi kullanım planı niteliğinde statik, esneklikten uzak bir plan haline gelmiştir.

1.2. Planın hazırlanma/üretim biçimine yönelik değerlendirme

Planların niteliğine yönelik gelişmelerin yanı sıra, planların üretim biçimine yönelik de önemli de-ğişiklikler yaşanmıştır. Arazi kullanım planlarının üretildiği dönemlerde planlar yukarıdan aşağıya üretilmekte, tek karar vericinin inisiyatifinde plan-lar geliştirilmiştir. Oysa, günümüzde plan üretme biçimleri, tek karar vericinin merkezinde olduğu süreçlerle değil, sivil toplumun da etkin bir şekilde katılım sağladığı birlikte üretim süreçleri çerçe-vesinde gelişmektedir. Bu kapsamda amaçlanan, karşılıklı öğrenmeye, etkileşime ve birlikteliğe dayalı bir süreç tasarlanması ve plan kararlarının

bu doğrultuda tüm toplum kesimleriyle birlikte üretilmesidir.

Bu durum, planın amacında da belirtilmiştir. Plan raporunun 5. sayfasında "tüm sosyal aktörlerin plana katılımını ve sahiplenmesini amaçlayan bir planlama yaklaşımı" geliştirildiği ifade edilmektedir. Diğer bir deyişle, katılımcı bir sürecin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Ancak, bu katılım biçiminin sağlıklı bir şekilde işlemediği 20.12.2006 tarihinde MTSO Toplantı Salonu'nda düzenlenen "bilgilendirme toplantısı"nda da açığa çıkmıştır. Mersin'deki yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, meslek odaları ve diğer örgütlerin katılımı ile düzenlenen bu toplantıda salt örgütlerin istekleri/görüşleri alınmış, karşı-lıklı düşünce alışveriş ortamı yaratılamamıştır. Bu anlamda, biçimsel bir katılım sağlanmıştır. Salt toplantı düzenlenmesi ve görüşlerin alın-ması katılımcı bir sürecin tasarlandığı anlamına gelemeyiz, gelmemelidir. Bu şekilde gelişen süreç, üretilen plana onay verilmesinin beklendiği bir toplantıya dönüşmektedir. Katılımcı süreçte önemli olan plan kararlarının ortaklaşalığının ve birlikte üretimin geliştirildiği bir platformda alınmasıdır. Oysa "Mersin-Karaman 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" planlama sürecinde katılım, üretilen planın onaylanması eylemine indirgenmiştir.

Dolayısıyla, planlama sürecine katılım çerçeve-sinde "Mersin-Karaman 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" çağdaş bir yaklaşım üretememiştir. Bu durum, planın benimsenme düzeyinin artırıl-masını sağlayamayacaktır ve in gereksinimlerini karşılamaktan uzak kalacaktır.

1.3. Planın yöntemine yönelik değerlendirme

1/100000 ölçekli bir planlama çalışmasının nitelik itibarıyla stratejik bir içeriğe sahip olması beklenmektedir. Bu kapsamda, planlama alanın-daki yerleşimlerin geleceğine yönelik bir vizyon geliştirmesi, bu vizyon çerçevesinde stratejilerini, amaçlarını ve hedeflerini ortaya koyması bek-lenmektedir. Bu kuşkusuz ki bir arazi kullanım planıyla değil stratejik içerikli bir planla elde edilebilecektir.

Bu durum, plan raporunda da ifade edilmektedir. Raporun 6. sayfasında "Mersin ve Karaman'ın gelişme potansiyelleri olduğu ve bu potansiyel-

lerin stratejik kararlarla desteklenmesi” gerektiği belirtilmektedir. Bununla birlikte, planlama sürecinde amaç ve hedefler de raporun 7. sayfasında vurgulanmaktadır. Geliştirilen hedefler doğrultusunda temel ilkeler kabul edilmiştir (sayfa 8). Bu ilkeler bütünlük, koruma, gelişme, planlama ve katılım kavramları üzerine kurulmuştur. Bu ilkelerle belirtilen tutumlar (koruma-kullanma dengesinin sağlanması, uyumlu bir gelişme ve bütünlük, mekansal kararların sektörel kararlarla örtüşmesi vb.) kuşkusuz, her planlama yaklaşımında gözetilmesi gerekli amaçlardır. Önemli olan, planlama sürecinde somutlanması gereken bu ilkelerin planlarda nasıl ifade edildiğidir.

Yukarıda da belirtildiği gibi planlama yaklaşımı olarak “Mersin-Karaman 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı”nda bir tercih yapılmıştır ve bu tercih çağdaş planlama yaklaşımlarına uzaktır. Bu anlamda, planlama sürecinde tutucu bir yaklaşım sergilenmiştir. Mersin’in gelişme potansiyelleri göz önünde bulundurulmamıştır. Planlama amacıyla Mersin’in “tarımsal, turistik ve tarihsel kimliğin korunması” gerekliliği belirtilmektedir. Ancak, plan raporunda Mersin’de bu yönde yürütülen çalışmalardan bahsedilmemekte ve bu çalışmalardan çıkan sonuçlarla bütünlük sağlayacak bir tutum sunulmamaktadır. Örneğin, son yıllarda, Mersin’de RIS-Mersin (Bölgesel Yenilikçi Stratejiler) adı altında bölgesel stratejilerin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmakta ve Mersin’in geleceğine yönelik stratejiler geliştirilmektedir. Bu çalışma valilik, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından desteklenmektedir. Bu anlamda, üretilen stratejiler geniş bir kesimin katılımıyla üretilmektedir. Bu stratejilerde tarım ve turizm sektörlerine öncelik verildiği gibi bunların yanında lojistik sektörüne de büyük önem ve öncelik verilmiştir. Bu kararlar Mersinliler tarafından katılımcı ve birlikteliğin sağlandığı bir süreçle üretilmiştir ve planda da bu kararlarla paralellik sağlayacak stratejiler geliştirmesi beklenmektedir. Ancak, planın bu konuda yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu anlamda, katılımcılığın temel ilkelerden biri olarak kabul edildiği planda kentlilerin birlikteliği ile üretilen stratejilerin yeterli bir şekilde değerlendirilmediği anlaşılmaktadır.

RIS-Mersin (Bölgesel Yenilikçi Stratejiler) çalışmasının yanında son yıllarda Mersin’de Mersin Üniversitesi ve yerel kalkınma odakları işbirliği

ile Mersin Technoscope (Mersin Teknoloji Geliştirme Bölgesi) kurulmuştur. Bu gelişmeler, bölgesel ve yerel düzeyde Mersin’in geleceğine yönelik stratejik düşüncenin gelişmekte olduğunu göstermektedir. Ancak, “Mersin-Karaman 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı” Mersin’de gelişmeye başlayan bu kültürün parçası olarak stratejiler bütünü olmaktan çok, bir arazi kullanım planı olarak kalmakta ve mevcut eğilimlerin yansıtıldığı bir belge olmaktan öteye geçmemektedir.

2. Planlamada Sınır/Alan Sorunu

Planlamada sınır/alan sorunu, planlanacak alanın belirlenmesi ile ilgili bir konudur. Planlama alanının belirlenmesinde coğrafi, fiziki, sosyal veya kültürel etmenler göz önünde bulundurularak bir alan belirlenebilmektedir. Bu çerçevede, planlama sınırları değişebilmektedir. “Mersin-Karaman 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı” özelinde incelendiğinde, Mersin ve Karaman il sınırlarının planlama alanı sınırı olarak birleştirildiği görülmektedir. Planlama alanı olarak Mersin’in Karaman ile birleştirilmesindeki amacın ve hedefin anlaşılamadığını belirtmek gerekir.

Son yıllarda, gerek planlama disiplini, gerek diğer disiplinlerde (istatistik, ekonomi vb.) bölgesel ölçekte verilecek/tartışılacak kararlarda, temel birim NUTS bölgeleri olarak belirlenmiştir. Ülkemizde NUTS (İstatistik Bölge Birimleri) bölgelerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar DPT tarafından yürütülmektedir ve 3 düzeyde NUTS bölgeleri belirlenmiştir. Buna göre, ülkemizdeki her coğrafi bölge NUTS-1 düzeyinde birimler olarak kabul edilmiş, bunun altında iller ve kentler altbölgelere bölünmüştür. Örneğin Mersin ve Adana NUTS-2 düzeyinde birlikte bir bölge oluştururken her iki il NUTS-3 düzeyinde ayrı ayrı ele alınmaktadır.

Dolayısıyla, “Mersin-Karaman 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı” sınırının hangi ölçütlere göre belirlendiği açıklık kazanmamış olmakla birlikte sınır olarak hiçbir NUTS bölgesi ile örtüşmemektedir. NUTS-2 düzeyinde sınır belirlense ve diğer bir ille birleştirilmesi gerekirse bu ilin Adana olması gerekmektedir. Oysa Adana ilinin 1/100000 ölçekli Çevre Düzeni Planı çalışması Adana yerel inisiyatifleri tarafından yürütülmektedir. Bu çerçevede, planlama alanı olarak

Mersin'in Karaman ile birleştirilmesinden çok tek başına ele alınması, planlama alanı yönünden daha doğru bir tutum olacaktır. Kaldı ki, Mersin ili kendi içinde de farklılıklar gösteren bir yapıya sahiptir. Bu farklılıklara bir de Karaman'ı eklemek planlama alanı içinde sorunları çoğaltmak anlamına gelecektir.

Diğer yönden, Karaman ile Mersin'in fiziksel, coğrafi, kültürel ya da sosyal anlamda bir bütünlük gösterdiğini ifade etmek olanaklı görülmemektedir. Her iki ili birbirinden ayıran oldukça kesin fiziki sınırlar bulunmaktadır.

Planlama alanı içinde Mersin ilinin Karaman ile birleştirilmesi planlama sürecine olumlu katkı yapabilecek bir tutum barındırmamaktadır. Nitekim, "Mersin-Karaman 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" çalışmasında her iki il arasında ilişki kurulması yönünde zorluklarla karşılaşıldığı anlaşılmaktadır.

3. Plandaki Nüfus Gelişimleri ve İç Tutarsızlıklar

"Mersin-Karaman 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı"nda dikkat çeken noktalardan biri de 2000 yılı nüfus verilerine göre 1.651.400 kişi olan Mersin ili toplam nüfusunun 2025 yılında 4.471.320 kişiye çıkacak olmasıdır. 25 yıllık bir süreçte gerçekleşmesi öngörülen bu nüfus artışı karşısında planın temel ilkelerinden olan koruma-kullanma dengesinin sağlanması konusunda nasıl stratejiler geliştirildiği açıklık kazanmamaktadır.

Nüfus eğilimlerinden yola çıkılarak yapılan projeksiyonlarda Mersin il nüfusunun 2.5 milyon kişiyi aşamayacağı açıktır. İl nüfusunun yaklaşık 4.5 milyon kişiye ulaşması için büyük sanayi ve turizm yatırımlarının gerçekleşmesi gerekir. Bu yönde DPT tarafından Mersin iline ilişkin büyük ölçekli yatırım planı bulunmamaktadır. İlin bu büyüklükte bir nüfusu taşıyabilmesi de olanaklı değildir. İl içindeki kentlerin son otuz yılda almış oldukları göçten dolayı ne tür kentsel ve sosyal sorunlar yaşadığı açıktır. Bütün bu sorunlara rağmen bu büyüklükte bir nüfus öngörüsü yapılmış olması planın yeterli irdemelere dayanmadığını göstermektedir. Bu nüfus öngörüsünün, aşağıdaki bölümde de değinileceği gibi kıyıda ikinci konut alanlarının artırılmasına yönelik

plan kararlarının dayanağını oluşturmak için yapıldığı anlaşılmaktadır. İlin turizm gelişiminin önündeki en büyük engel olan ikinci konut alanlarının teşvik edilmesi adına nüfus projeksiyonunun yüksek tutulması planın Mersin'e faydadan çok olumsuzluklar getireceğini göstermektedir.

Nüfusun neredeyse üç katına çıkacağı kabul edilmiş olan planda, buna karşılık verimli tarım alanlarının ve orman alanlarının nasıl korunacağı, gelişme baskısı karşısında nasıl politikalar üretileceği belirtilmemektedir. Bu durumda iki seçenek belirmektedir. Birincisinde, gelişen nüfusa paralel olarak kentin yayılma alanı da genişleyecektir ve verimli tarım alanlarının yerleşime açılması kaçınılmaz olacaktır. İkinci durumda ise kentsel yayılma yerine mevcut yerleşim alanı içinde yoğunlukların artırılması gündeme gelecektir. Bu durumda da sağlıklı kentsel çevreler üretme anlamında sorunlar oluşacağı kaçınılmazdır.

Bu durum somut olarak, planın Mezitli'ye yönelik geliştirdiği tutumda görülmektedir. Mersin kentinin batı gelişme koridorunda önemli bir yerleşme olan Mezitli'nin nüfusu 2000 yılı nüfus sayımı verilerine göre 50432 kişidir. "Mersin-Karaman 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" ile bu nüfus 255000 kişiye çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, Mezitli'nin nüfusu 5 katına çıkmaktadır. Bu artışın nasıl gerçekleşeceği açık değildir. "Mersin-Karaman 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" kararlarına bakıldığında, Mezitli'de konut gelişiminin öngörüldüğü ve mevcut imar planının korunduğu anlaşılmaktadır. Bu durum plan raporunun 14. sayfasında da belirtilmiştir. Mezitli'de yürürlükte olan mevcut planların taşıma kapasitesi yaklaşık 340000 kişi olup gelişme alanları tarımsal alanlar üzerinde öngörülmüştür. Günümüzde oldukça yoğun bir gelişme göstermiş olan Mezitli'nin yoğunluğu artacaktır. Bunun yanında, mevcut planlar, Mezitli'deki verimli tarım alanlarının yerleşmeye açılmasını öngörmektedir. Planlama sürecinde bu soruna özellikle koruma ilkeleri doğrultusunda çözüm aranması gerekirken böyle bir çaba içine girilmediği ve piyasa mekanizması ile gerçekleştirilen gelişme eğilimleri doğrultusunda kararlar üretildiği görülmektedir. Bunun sonucu kaçınılmaz olarak tarım alanları başta olmak üzere doğal değerlerin ve kaynakların zarar görmesi ve mekansal kalitenin düşmesidir.

Mezitli’de olduğu gibi benzer gelişmelerin yine Mersin Batı Gelişme Koridoru’nda yer alan Davultepe, Tece gibi yerleşimlerde ve Tarsus’ta da gündeme geleceği görülmektedir. Bu anlamda, “Mersin-Karaman 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı” kendi ilkeleri ile gelişmektedir.

4. Planda Arazi Kullanım Kararları

Plan, yukarıda belirtildiği gibi ölçeğin gerektirdiği stratejik bir gösterim biçimi geliştirmek yerine statik bir arazi kullanım planı niteliği göstermektedir. Bunun en somut ifadesi de arazi kullanım kararlarında görülmektedir. Bu kararlarda herhangi bir strateji geliştirmek yerine alansal büyüklükler kesin bir şekilde belirlenmiştir. Bu yaklaşım planın genelinde kendini göstermektedir:

- Yerleşim alanları: Yerleşim alanlarına yönelik nasıl bir gelişme stratejisi öngörüldüğü belirtilmemiş, salt idari bölünmelere yönelik sayısal ifadeler getirilmiştir. Her ilçe veya beldenin nüfus artış eğilimlerinden yola çıkılarak projeksiyon yapmanın yanlışlığı mekansal kararlara yansımaktadır. Mersin metropoliten bölgesindeki yerleşmeler bir bütünlük oluşturmaktadır ve her yerleşme bu bütünlük içerisinde gelişme olanaklarına sahiptir. Planda uygulanan yöntemle, yerleşimler için birbirlerinden bağımsız gelişme kararları verilmiştir. Bunun sonucunda, yerleşimlerin nasıl gelişeceği belli olmamaktadır ve planda gelişme alanları Mezitli örneğinde vurgulandığı gibi alansal olarak gösterilmektedir. Bu büyüklükte nüfus artışının birinci sınıf tarım arazilerinin yerleşime açılmasına neden olması sorunu görülememektedir.

- Sanayi Alanları: Mersin’deki sanayinin tarıma dayalı olarak gelişmesinin öngörüldüğü plan kararları, Mersin RIS Projesi kapsamında geliştirilen stratejilerle örtüşmektedir ve sanayi gelişimi anlamında tutarlı bir bütünlük sağlamaktadır. Bunun yanında Silifke’de öngörülen Organize Sanayi Bölgeleri ile sanayi gelişmesi desteklenmektedir. Tarıma dayalı sanayiye destek olabilecek “Organize Tarım” olarak tanımlanan tarımsal üretim alanlarının plan kapsamında değerlendirilmesi de olumlu bir tutum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu alanlar yanında “Organize Tarım Bölgeleri” önerilmesi beklenmektedir. Bu tanım Sanayi

ve Tarım Bakanlığı tarafından yeni geliştirilen bir modeldir ve nitelikleri itibarıyla uzun erimde ilin tarımsal gelişimi için bir model olması sağlanabilir.

Planda “mevcut durumda Mersin-Tarsus karayolu boyunca yerleşmiş veya imar planında sanayi ve depolama alanı olarak öngörülen” alanların dışında önemli bir sanayi gelişme alanı bulunmamaktadır. Plan, tarım alanları dışında (yamaçlarda) büyük ölçekli sanayi ve depolama gelişme bölgeleri öngörmeyerek karayolu boyunca tarım alanlarının yok olmasını kabul etmekte hatta teşvik etmektedir. Bu nedenle planın sanayi alanlarına ilişkin kararlarının tekrar gözden geçirilmesi ve uygun alanların öngörülmesi gerekmektedir.

- Depolama Alanları: Depolama alanları sanayi alanları ile birlikte Mersin Doğu Gelişme Koridoru’nda gelişmiştir. Bunların arasında tarımsal amaçlı depolama tesisleri olduğu gibi, çok sayıda petrol amaçlı depolama alanları gelişimi de görülmüştür ve bu gelişme Mersin için önemli sorunlar oluşturmuştur. Günümüzde de özellikle Karaduvar yerleşimi için tehlikeli bir gelişimden söz etmek olanaklıdır. Bunun yanında Kazanlı çevresinde de petrol depolama tesisleri bulunmaktadır. Bu sorunun nasıl çözüleceğine yönelik bir strateji plan raporunda belirlenmemekle birlikte petrol depolama tesislerinin Bahçeli Beldesi sınırları içinde bulunan 2.Organize Sanayi Bölgesi güneyinde ayrılan bir alanda konumlanacağı vurgulanmaktadır. Söz konusu alan tarım dışı arazilerden oluşmaktadır ve Organize Sanayi Bölgesi’nin gelişme alanı olarak tespit edilmiştir. İl için 4.5 milyon nüfus öngörüsü olmasına rağmen Mersin ve Tarsus kentleri için sanayi gelişme bölgeleri öngörülmemesi çelişkilidir. Limanın özelleştirilmesi sonrasında kentte ciddi düzeyde sanayi ve depolama alanları talebi bulunmaktadır. Uygun büyüklük ve konumlarda sanayi ve depolama alanları öngörülmemesi durumunda bu tesisler birinci sınıf tarım arazileri üzerinde yer seçmektedir. Bu sorunların önlenmesi için Mersin ve Tarsus kentlerine ulaşılabilir alanlarda, tarım dışı araziler üzerinde yeni Organize Sanayi Bölgeleri öngörülmesi gerekmektedir.

Diğer yandan, verimli tarım arazilerinin depolama alanlarına dönüştürüldüğü, Çevre ve Orman Bakanlığı'nca onanan "Kazanlı 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planı"nın da aynen yürürlükte kalması gerektiği belirtilmiştir. Planda öngörülen kullanım kararları, planın sorunlara çözüm üretmekten uzak olduğunu, edilgen tutumu ile mevcut plan kararlarını bir araya getirildiği bir belge üretildiğini açık bir şekilde göstermektedir. Bu plan ile "Kazanlı 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planı" kararlarının ortadan kaldırılması, verimli tarım arazilerinin korunmaya alınması gerekmektedir. Bu, planın temel ilkelerinin gerektirdiği bir davranıştır ve acil olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Söz konusu planda bu bölgede var olan birinci sınıf tarım arazileri sanayi ve depolama alanlarına dönüştürülmektedir. Bu planın kabul edilmesi ve kent yararına sonuçlar üretmesi olanaksızdır.

Petrol depolama tesislerinin 2.Organize Sanayi Bölgesi güneyinde konumlandırılması ise geçici bir çözümdür. Günümüzdeki sorunların benzerlerinin gelecekte gündeme gelmesini engellemeyecektir. Yumurtalık ve Ceyhan bölgesinde petrol depolama ve rafineri faaliyetlerine yönelik önemli gelişmeler olurken Mersin'deki petrol depolama tesislerinin de bu bölgeye aktarılması ve özellikle Karaduvar yerleşiminde güvenli ve sağlıklı bir kentsel çevre üretilmesi sağlanmalıdır.

-Turizm Tesis Alanları: Turizm sektörü, yukarıda da belirtildiği gibi Mersin'in geleceğine yönelik öncelikli üç sektörden biri seçilmiştir ve Mersin'in doğal ve tarihi potansiyeli turizmin gelişebileceği olanakları vermektedir. "Mersin-Karaman 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı"nda da turizmin gelişmesine yönelik stratejilerin geliştirildiği görülmektedir. Bu çerçevede, olumlu bir yaklaşım da turizmin çeşitlendirilmesine yönelik kararların alınmasıdır.

Dikkat çeken nokta, turizme yönelik planlama kararlarının stratejik bir gösterim biçimiyle ifade edildiğidir. Bu anlamda, çeşitli sembolik gösterimlerin plan notlarıyla desteklendiği bir gösterim biçimi geliştirilmiştir. Bu yönüyle, 1/100000 ölçekli planlama tekniği açısından

bu durum olumlu görülmektedir. Ancak, turizmin gelişmesiyle özellikle koruma ilkesinin uyum içinde geliştirilmesi sağlanmalıdır. Bu çerçevede, örneğin uzun yılların birikimiyle geliştirilmiş olan ve günümüzde ilin tarımsal gelişimi için kritik rolü olan Alata Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü alanının turizm gelişme alanı olarak öngörülmüş olması alanın doğal karakterini olumsuz etkileyeceği gibi tarımsal gelişmeyi de engelleyecektir. Bir yandan, araştırma enstitüsü olarak kullanılan alanın zarar görmesi gündeme gelirken, diğer yandan deniz kaplumbağalarının yuvalama alanı olması alanın korunması gerektiği gerçeğini açığa çıkarmaktadır. Bu alan "doğal sit alanı"dır ve önce turizm tesisi amacıyla imar planı hazırlanmış, söz konusu plan Adana İdare Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Mahkeme kararı Danıştay tarafından da onanmıştır. Bu konuya ilişkin olarak ilgili Enstitü ile görüşme yapıldığında bu konunun önemi anlaşılacaktır. Söz konusu mahkeme kararında Alata Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü alanının turizm alanı olarak planlanmasının kamu yararına uygun olmadığı, alanın doğal niteliklerinin yok olmasına neden olacağı, enstitünün tarımsal ar-ge merkezi ve uygulama alanı olarak korunması gerektiği belirtilmektedir.

1/100000 ölçekli planda tarım ve tarıma dayalı sanayi gelişimi öngörülmektedir. Günümüzde tarımsal gelişimin kritik aşaması ürünlere yönelik ar-ge çalışmasıdır ve tarımda kullanılan birçok tohum ve fidan ithal edilmektedir. Tarımda dışa bağımlılığın azaltılması için ar-ge tesisleri ve uygulama alanları gereklidir. Ülkemizdeki sayılı ar-ge merkezlerinden biri olan Alata Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü hakkında bilgi sahibi olunmadan sadece tesisin bulunduğu alanın turizm gelişimi için "potansiyel boş arazi" olarak görülmesi üzücüdür.

Diğer yandan, mevcut durumda kıyılarda yapılaşmış olan ve Mersin'in geleceğinde önemli sorun alanları olarak beliren ikinci konut alanlarına ilişkin bir müdahale öngörülmemektedir. Bunun aksine ikinci konut yerleşme alanlarının miktarı artırılmaktadır. Bu kararlar geri dönüşü olmayan sonuçlara neden olacaktır.

-Ulaşım kararları: Plan genelinde farklı ulaşım biçimlerinin entegre bir şekilde kullanılması, bu doğrultuda karayolu, demiryolu, havayolu ve denizyolunun birlikte düşünülmüş olması olumlu bulunmuştur. Özellikle, Mersin-Karaman arasında öngörülen demiryolu hattı bu yöndeki ulaşım için önemli bir alternatif olabilecektir.

Havayolu ulaşımı açısından Mersin ve çevresine hizmet vermek amacıyla iki adet havaalanı önerilmiş olması da Mersin’de turizmin gelişmesini destekleyecek planlama kararları olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak, bu hava alanlarının karayollarına nasıl bağlanacağı planda ve raporunda ifade edilmemiştir. Plana göre bu havaalanları, mevcut durumdaki köy yolları ile karayollarına bağlanacaktır. Bu bağlantıların iyileştirilmesi sağlanmalıdır.

Otoyolun Silifke’ye uzatılması da Mersin’deki ulaşım bağlantıları ve alternatifleri yönünden olumlu karşılanmaktadır. Bunun yanında, otoyola yeni bağlantıların oluşturulduğu görülmektedir. Bu bağlantılardan biri, Mersin Üniversitesi Çiftlikköy Kampusu’nun doğusundan sağlanmaktadır. Bu bağlantı, Mersin kentinde önemli bir ulaşım koridoru niteliği gösterecektir ve bir çekim alanı olacaktır. Bu anlamda, bu yolun özellikle otoyol ile bağlantı kurduğu alan ve çevresinde geniş alan gerektiren kentsel hizmet alanlarının tasarlanması olumlu olacaktır. Planda öngörüldüğü haliyle bu alanların kendi kendine gelişmeye terk edilmiş olduğu görülmektedir.

- Teknik Altyapı Alanları: Konumu tartışmalı olan, Mersin İdare Mahkemesi tarafından yürütmeyi durdurma kararı alınmış olan katı atık tesis alanının planda işaretlenmiş olması ve alternatif alanların belirlenmemiş olması bir olumsuzluk olarak görülmektedir. Bununla birlikte, öngörülen “tehlikeli atık bertaraf tesisi”nin Berdan Barajı ile kurduğu ilişki bağlamında tekrar değerlendirilmesi planın koruma politikaları yönünden gerekli bir duruma gelmiştir.

- Kentsel Hizmet Alanları (Eğitim, Sağlık, Ticaret vb.): Planda kentin hizmetler sektöründe ön plana çıkması, diğer bir deyişle kentin uzun erimde başat ekonomik sektörünün ticaret, ulaştırma, sağlık, eğitim ve diğer

alt sektörleri kapsayan hizmetler sektörü olması öngörülmüştür. Oysa planın mekan-sal kararları bu amaç için yeterli değildir. Bu amaç doğrultusunda, üniversite kampus alanları, orta öğretim tesis alanları, büyük ölçekli sağlık tesis alanları, büyük ölçekli alış-veriş alanları, büyük ölçekli lojistik merkezler, fuar, rekreasyon ve spor alanları gibi geniş alan gerektiren kentsel hizmetlerin gelişmesine yönelik kararların üretilmesi ve potansiyel alanların öngörülmesi beklenmektedir. Aksi durumda bu tür yatırımlar kent içinde “imar planı değişiklikleri” ile yer seçmekte ve kamuoyuna yansıyan büyük sorunlara neden olmaktadır. Bu nedenle kentin eğitim, sağlık ve ticaret sektörlerinde gelişimi için uzun erimli hedefler konması ve planda bu hedeflere yönelik kullanım alanları öngörülmesi gerekmektedir.

5. Planın uygulama stratejileri

Plan raporunda, stratejik içerikli bir planın tamamlayıcısı olarak “planın sürdürülebilirliğini denetlemeye yönelik örgütsel kararlar” üretilmiştir. Bu kapsamda üretilmiş olan stratejik kararlar, farklı planlama yetkilerinin bir araya gelmesini ve uygulamanın eşgüdüm halinde yürütülmesini sağlayacaktır.

Diğer yandan, planın sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için bir etaplama sürecinin tanımlanması olumlu olacaktır. Bunun için planlama alanı içinde alt-planlama bölgelerinin oluşturulması ve bu bölgelerde 1/25000 ölçekli planların hangi süreçte üretilmesi gerektiği vurgulanmalıdır. 1980 yılında Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından onanmış olan 1/25000 ölçekli Çevre Düzeni Planı’nda, yaklaşık 27 yıl öncesinde böyle bir etaplamanın planlanıp “öncelikli planlama alanları”nın oluşturulmuş olması, 2025 yılına yönelik hazırlanmış “Mersin-Karaman 1/100000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı”nda böyle bir değerlendirmenin yapılmamış olması düşündürücüdür ve planın arazi kullanım planı olarak hazırlanmış olduğunun bir diğer göstergesidir.

Bu çerçevede, “Mersin-Karaman 1/100000 ölçekli Çevre Düzeni Planı” 03.07.2007 tarihinde askıya çıkarılmış haliyle Mersin kentinin gereksinimlerini karşılamaktan uzak kalmakta, kendi içinde çeşitli tutarsızlıklar barındırmakta, planlama

yöntemi ve yaklaşımı olarak çağdaş bir yaklaşım geliştirememektedir:

- Planın, nüfus hedefleri ile ekonomik gelişme hedefleri ve mekansal öngörülleri tutarsızdır. Nüfus geçmiş eğilimleri geleceğe taşımak yolu ile belirlenmiştir. Toplumsal yapı değişimleri nüfusun ülke ve bölgesel dağılımı, kırkent dengesi, göç ve doğurganlık faktörleri göz önüne alınmamış, ekonomik gelişmenin çok üstünde nüfus tahmini yapılmıştır. Bunun sonucunda, mekansal kararlarda, ihtiyacın çok üstünde yerleşim alanı planlanmıştır.
- Yürürlükteki planlar ve mevzii planlar, doğal kaynaklara vereceği zarara bakılmaksızın aynen kabul edilmiştir. Plan bu hali ile mevcut imar planlarının birleştirildiği bir belgeden öteye gidememektedir. Gelişme öngörülleri ise, yerel yönetimlerin ve yatırımcıların taleplerini değerlendirmekten öte bir anlam taşımamaktadır. Bu anlamda, üst ölçek

plandan beklenen yönlendiricilik, bütünsellik koruma kullanma dengesi gibi ilkeler ve işlevler her ne kadar plan raporu ve notlarında yer alsa da planda somut karşılık görememektedir. Plan bu bakımdan da tutarsızdır.

- Planda tarım ve sulama alanları başta olmak üzere doğal eşikler birçok yerde asılmıştır. Planın temel ilkeleri ile fiziki kararlarda çelişkiler bulunmaktadır.
- Planda mekana ilişkin stratejiler bulunmamaktadır. Mekansal gelişme biçimleri ile yoğunluk stratejileri arasında nasıl bir ilişki kurulduğu ve bu mekansal gelişmenin doğal ve tarihsel değerler üzerinde nasıl bir etki yapacağı hakkında bir değerlendirme yapılmamıştır.
- Sektörel gelişme politikalarının kendi içinde eksiklikleri olduğu, bu politikaların geliştirilirken gerekli kapsamlı ve bütünsel stratejilerin oluşturulamadığı görülmektedir.